

MUSTAFA KEMAL'İN ASKERLİK HAYATINDA ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NIN YERİ

Bayram AKÇA*

ÖZET

Bu çalışmada II. Balkan Savaşı sonrası Edirne'nin Bulgar işgalinden kurtarılması, Mustafa Kemal'in önce Sofya'ya sonra da Sofya'dan Çanakkale Cephesi'ne atanması, Çanakkale'de deniz ve kara savaşları, kara savaşlarında Mustafa Kemal'in başarıları ve bu savaşın Mustafa Kemal açısından Milli Mücadele'ye etkileri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşları, Çanakkale Savaşları, Çanakkale Savaşları'nın sonuçları

ABSTRACT

In this study after the Balkan War II. The salvation of Edirne from Bulgarian occupation, the appointment of Mustafa Kemal to Sofya and then his reappointment to Çanakkale Front from Sofya, the sea and land wars of Çanakkale, the achievement of Mustafa Kemal in land wars and the effect of this war on National Struggle from point of view Mustafa Kemal are explained.

Key Words: Mustafa Kemal, Balkan Wars, World War.I, Çanakkale Wars, the results of Çanakkale Wars

Giriş

Osmanlı Devleti I.Balkan Savaşı'nı kaybedince İstanbul'da Ahmet Muhtar Paşa Hükümeti düşüp yerine 29 Ekim 1912 tarihinde Kamil Paşa Hükümeti kuruldu (Akşin, 2001:65- 67). Bu arada Trablusgarp ve Bingazi'de İtalyanlara karşı mücadele eden vatansever subaylar Balkan bozgununu duyunca anavatanı savunmak için İstanbul'a döndüler. Ardından da 21 Kasım 1912 'de bu subaylardan Ali Fethi Bey Akdeniz Boğazı Kolordu Kurmay Başkanlığı'na ve Mustafa Kemal'de aynı Kolordu'nun şube müdürlüğüne atandı (Çaycı, 1993: 58; Türk İstiklal Harbine Katılan... 1989: 2).

23 Ocak 1913 tarihinde ise İstanbul'da İttihat ve Terakki Partisi yanlıları Bab-ı Aliyi basıp hükümete el koydular. Ardından da İttihatçılar Mahmut Şevket Paşa'yı Sadrazam ve Ahmet İzzet Paşa'yı da Başkomutan Vekili yaptılar. Bu hükümetin en önemli görevi I.Balkan Savaşı'nda Bulgar işgaline uğrayan Edirne Şehri'ni kurtarmaktı (Karal, 1999:340-342).

Bu amaçla Hükümet bir plan hazırladı. Mustafa Kemal'in de içinde olduğu bu plana göre Bolayır ve Şarköy'den eş zamanlı yapılacak bir hareketle Edirne Şehri kurtarılacaktı. Ancak Şarköy harekâtının zamanında yapılamaması Mustafa Kemal ve Fethi Bey'in de içinde olduğu Kolordu'nun yenilmesine neden oldu. Bu durum Mustafa Kemal Bey ve Fethi Bey'in huzursuzluğuna neden oldu.

* Yrd. Doç. Dr, Muğla Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Bunun üzerine Mustafa Kemal Bey ve Fethi Bey orduda farklı görevlere tayin edildiler (Çaycı, 1993:58). 11 Haziran 1913 tarihinde Mahmut Şevket Paşa'nın bir suikaste kurban gitmesi üzerine yerine Sait Halim Paşa Hükümeti kuruldu. Bu hükümet döneminde 21 Temmuz 1913 tarihinde Enver Paşa II.Balkan Savaşı'nı fırsat bilerek ani bir operasyonla Edirne Şehri'ni kurtardı (Karal, 1999:341-342).

Edirne Şehri'ni Bulgar işgalinden kurtarmak amacıyla yapılan operasyonda Mustafa Kemal'in de görev alması onun Gelibolu Yarımadası'nı tanınmasına,bölgeyi askeri açıdan analiz etmesine ve bu bilgilerine 25 Nisan 1915'de İtilaf Devletleri'nin Gelibolu Yarımadası'na çıkarma yaparken kullanmasına neden oldu(Çaycı, 1993: 59)

27 Ekim 1913 tarihinde de Mustafa Kemal Sofya'ya, Sofya Askeri Ataşesi olarak atandı(Türk İstiklal Harbine Katılan, 1989:2 ; Osmanlı Belgelerinde Çanakkale..., 2005:12-13).

Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatında Çanakkale Savaşları'nın Yeri

Mustafa Kemal Sofya'da Askeri Ataşe olarak bulunurken I.Dünya Savaşı başladı. Savaşın başlamasından kısa bir zaman sonra da İngiltere ve Fransa, Almanya karşısında zor durumda kalan müttefiği Rusya'ya Çanakkale ve İstanbul Boğazları üzerinden yardım etmek, İstanbul'u alarak Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak ve Balkanlarda hala tarafsızlığını koruyan Yunanistan ve Bulgaristan gibi devletleri kendi yanlarında savaşa sokmak için Çanakkale Cephesi'ni açma kararı verdiler(Taşkiran, 2001:2-21)

Bu durum karşısında Osmanlı Harbiye Nezareti Çanakkale'yi savunmak için hazırlıklara başladı. Çanakkale barış zamanında Müstahkem Mevki Komutanlığı tarafından savunuluyordu. Yarımada'nın kuzeyinde yani Tekirdağ'da da 3.Kolordu bulunuyordu.2 Ağustos 1914'de Osmanlı Devleti seferberlik ilan edince 3.Kolordu Gelibolu'ya nakledildi. Ancak 3.Kolordu'ya bağlı 8.Piyade Tümeni Sina'da görevlendirildiği için onun yerine 19.Tümen kuruldu (Erickson, 2003: 105-107).

I.Dünya Savaşı başladıktan hemen sonra Yarbay Mustafa Kemal cephede aktif görev almak istedi. Ancak her defasında kendisine “ Sizin için orduda her zaman bir görev vardır. Ancak Sofya Askeri Ataşeliğinin önemi dolayısıyla orada kalmanızda fayda var” denildi. Bunun üzerine Yarbay Mustafa Kemal “ Vatanın müdafasına ait fiili vazifeden daha önemli bir vazife olamaz. Arkadaşlarım cephede bulunurken ben Sofya'da Askeri Ataşelik yapamam. Eğer I.Sınıf Zabit olma özelliğine sahip değilsem bana açık söyleyin” dedi (Çaycı, 1993: 59).

Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatında Çanakkale Savaşları'nın Yeri

İşte bu 19.Tümen komutanlığı'na da 20 Ocak 1915 tarihinde Yarbay Mustafa Kemal atandı (Türk İstiklal Harbine Katılan...,1989: 2).

İtilaf Devletleri Çanakkale'yi önce denizden donanma ile geçmeye karar verdi..Bu amaçla 18 Mart 1915 tarihinde İtilaf Devletleri donanması Çanakkale Boğazı'nı geçmek için büyük bir taarruz başlattı. Ancak bu taarruz Türk Tarihine “18 Mart Zaferi “olarak geçerken İtilaf devletleri için büyük bir bozgun olarak sonuçlandı (A.Thomazi, 1997: 35-40).

18 Mart 1915'de İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Boğazı'nı geçme girişimi Enver Paşa'nın boğazı doğrudan savunacak yeni bir ordu kurma kararı vermesine neden oldu Bu amaçla Enver Paşa Çanakkale'de 5.Ordu'yu kurarak başına da Liman Von sanders'i atadı. Mustafa Kemal'in başında olduğu 19.Tümen de 5.Ordu'ya bağlı olarak Eceabat-Bigali yakınlarında 3.Kolordu ihtiyatında tutulmak üzere görevlendirildi (Erickson, 2003: 111).

5.Ordu Komutanı Liman Paşa İtilaf Devletleri'nin Gelibolu Yarımadası'na çıkarma yapabileceği üç yer tespit etti. Bunlar; Kuzeyde Saros Körfezi, yarımadanın güney ucu Seddülbahir ve Anadolu yakasında Kumkale idi(Erickson, 2003: 113).

İtilaf Devletleri'nin savaş planı ise şöyleydi; Önce Kuzeyde Saros Körfezi ile Anadolu yakasında Kumkale'ye birer şaşırtma çıkarması yapılacaktı. Ancak esas çıkarma Kabatepe'nin kuzeyine yani Arıburnu Bölgesine yapılacaktı ve buraya Anzak birlikleri çıkacaktı. Bu çıkarmanın amacı; Seddülbahir ile Kabatepe arasındaki Türk birliklerini saf dışı bırakmak ve yarımadanın en dar yeri olan Conkbayır-Kocaçimen hattından Kilitbahire ulaşarak boğazı filoya açmaktı (Karal, 1999 : 460-461).

25 Nisan 1915 tarihinde İtilaf Devletleri Gelibolu Yarımadası'nın altı yerine birden çıkarma yaptılar.5.Ordu Komutanı Liman Paşa ilk anda esas çıkarma yerini tespit edemedi. Yukarıda verilen plan dahilinde İtilaf Devletleri'nin esas çıkarma yeri Kabatepe'nin kuzeyi yani Anzakların çıktığı yer olan Arıburnu Bölgesi oldu. Bu çıkarma Çanakkale savaşları'nda sahne ışıklarının Mustafa Kemal'in üzerine çevrildiği bir an oldu (Hickey, 1995 :109-120).

Bigali Bölgesi'nde yedek kuvvet olarak bekletilen Yarbay Mustafa Kemal'in komutasındaki 19.Tümen ordu komutanının emri olmadıkça asla kullanılmayacaktı. Ancak bölgenin önemini sezen Yarbay Mustafa Kemal hiç vakit kaybetmeden 57.Alay ile 1.Süvari bölüğü ve 1.Dağ Bataryası'ndan oluşan müfrezesinin önüne geçerek Conkbayırı'na hareket etti.Sarıbayıra ulaştığı zaman kıyıda iç bölgeye doğru çekilen erlerle karşılaştı. Mustafa Kemal bizzat bu askerlerin önüne geçerek; “Niçin kaçıyorsunuz?” dedi. “Efendim düşman” dediler. Nerede?” dedi. İşte! diye 261 rakımlı tepeyi gösterdiler. Filhakika düşmanın bir avcı hattı 261 rakımlı tepeye doğru rahatça ilerlemekteydi. O

zaman bu kaçan askerlere bağıarak; “Düşmandan kaçılmaz” dedi. “Cephanemiz kalmadı” dediler. “Cephaneniz yoksa süngünüz var” dedi. Ve bağıarak bunlara süngü taktırdı ve yere yatırdı. Aynı zamanda gerideki birliklerin oraya gelmeleri için de yanındaki zabıtlere emir verdi. Sonra da hızla ileri gelmesini emrettiği 57.Alay ile düşmanın kuzey kanadından kuşatıcı bir şekilde taarruza geçti. Bu taarruz sırasında Mustafa Kemal askerlere şu emri verdi; “Size ben taarruzu emretmiyorum. Ölmeyi emrediyorum! Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde, yerimize başka kuvvetler ve komutanlar kaim olabilir. 57.Alayın başlattığı bu taarruz karşısında şaşkına dönen 15.000 kişilik düşman kumsala döküldü. Bu sırada düşman donanmasından yapılan şiddetli bombardıman nedeniyle Türk birlikleri de önemli kayıplar verdi (Arıburnu Muharebeleri...,1990 :22 ;Karatay, 1987 :57).

Diğer taraftan Yarbay Mustafa Kemal 27.Alayı’nda Kemalyeri üzerinden taarruz etmesini istedi.27.Alayın bu taarruzu karşısında Anzak birlikleri geri çekilmek zorunda kaldı. Hatta Anzak Komutan general Birdwood bu durum karşısında General Hamilton’a birliklerinin hemen çekilerek gemilere alınmasını istediye de Hamilton bu isteği ret etti(Karatay, 1987 :194).

Yukarıdaki başarısından dolayı 1 Haziran 1915 tarihinde Mustafa Kemal Yarbaylık rütbesinden Albaylık rütbesine terfi etti (Türk İstiklal Harbine Katılan...,1989 :2).

Sonuçta Liman Paşa’nın stratejik önemini daha önceden kavrayamadığı Conkbayır ve Sarıbayır Bölgeleri düşman eline geçmekten kurtuldu. Eğer burası İngiliz-Anzak birliklerinin eline geçseydi Türk savunma sistemi çökecek ve daha savaşın başında savaşın sonu belli olacaktı.6 Mayıs’ta ise Türk birlikleri düşmanı bölgeden tamamen atmak için yeni bir taarruz yaptıysa da bunda başarılı olamadı be bu tarihten sonra bölgede Ağustos ayına kadar sürecek olan mevzi savaşları başladı(Karal, 1999 :463-464).

25 Nisan çıkarmasında yaşadığı başarısızlıktan dolayı İtilaf Devletleri hem büyük bir hayal kırıklığı yaşadılar hem de Çanakkale’yi geçerek İstanbul’a ulaşmanın o kadar kolay olmadığını anladılar. Ancak İtilaf Devletleri tekrar kara kuvvetlerini güçlendirerek Gelibolu hareketına devam kararı aldılar. Fakat bu hareket için Fransa her şeyden önce Almanya karşısında Avrupa’daki kendi topraklarını savunma kaygısına düştüğü için müttefiği İngiltere’ye destek veremeyeceğini açıkladı. Bu durumda ikinci Gelibolu çıkarması yalnız İngiliz çıkarması olacaktı.Bunun üzerine İngiltere mayıs 1915’de Ian Hamilton’un komutasındaki kara ordusunu güçlendirme kararı aldı.Bu amaçla İngiltere 5 Tümen yani 70.000 kişi tahsis etti.Bu kuvvet 43 parça gemiyle 1 Temmuz 1915’de İngiltere’den yola çıktı.Ancak bu çıkarma çok gizli tutuluyordu.Gelibolu’da yapılacak bu ikinci çıkarmanın planı şöyleydi;İngiltere’den gelecek yeni kuvvetlerin bir kısmı Anzakların kabatepe kuzeyindeki hareketinin genişletilmesi için kullanılacaktı.Diğer bölümü de

Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatında Çanakkale Savaşları'nın Yeri

Suvla koyu'nda karaya çıkacak ve üç yönde Türk kuvvetlerine karşı saldırıya geçecekti.Esas saldırı Türk savunma hattının sağ kanadına yapılacak ve buradan Conkbayırı-Kocaçimen hattı alınarak Maydos'a ulaşılacak ve böylece hem Türk kuvvetlerinin yardım için İstanbul ile ilişkisi kesilecek hem de Çanakkale Boğazı donanmaya açılacaktı.Bu saldırı gerçekleşirken Suvla'ya çıkarılan kuvvetlerin Türklere karşı saldırısı gerçekleşecekti.Bunun dışında Seddülbahire'de bir şaşırtma hareketi gerçekleştirilecekti (Karal, 1999 :466 ; Karatay ,1987 :219).

İngilizlerin çıkarma hazırlıkları 5.Ordu Komutanlığı tarafından öğrenildi. Ancak 25 Nisan çıkarmasında olduğu gibi çıkarmanın nereye yapılacağı konusunda görüş ayrılığı vardı. Yarbay Mustafa Kemal ise çıkarma yerini daha iki ay önceden sezmişti.Mustafa Kemal 5 Haziran 1915'de 5.Ordu komutanlığına yazdığı yazıda “ Düşmanın sahip olacağı ilk fazla kuvvetlerini Sazlıdere ile Azmak arasındaki bölgeye çıkaracak ve Kocaçimen silsilesini tutmaya teşebbüs edecektir” diyerek üst komutanlığın dikkatini çekmek istemişti.Ancak Ne Esat Paşa ne de Liman Paşa Mustafa Kemal'in bu uzak görüşlülüğüne katılmadı.Dolayısıyla yapılacak bu yeni çıkarma için gerekli tedbirler de alınmadı (Karal, 1999 :467).

Bu koşullar altında İtilaf Devletleri önce 6 Ağustos 1915'de Seddülbahir Bölgesi'ne bir şaşırtma çıkarması yaptı. Ama aynı anda Suvla Koyu'na da çıkarak hızla Conkbayırı'na ilerlemeye başladı.Bu durum Arıburnu cephesi'nin düşmesiyle sonuçlanacak bir durum ortaya çıkardı.Conkbayır ve Kocaçimen savunması 9.Kolordu'ya verilmişti.8 Ağustos'da düşman denizden ve karadan Conkbayırı'nı şiddetli ateş altına alması genel bir saldırıya geçeceğinin ilk işaretleriydi.Ne var ki 9.Kolordu'da çözümler başladı.Bu Kolordu'nun bazı subayları raporlarını ordu komutanı yerine Mustafa Kemal'e göndererek ondan yardım istemeye başladılar.Bu yazılardan bir tanesinde “ subayların çoğu ya şehit ya yaralı. Hatta bulunduğum yerin adını bile bilmiyorum. Bölgeyi iyi bilen bir komutanın atanmasını vatanın selameti açısından rica ediyorum” diyordu. Kuzey Grubu'ndan 24.Alay Komutanı Nuri (Conker) de “Conkbayırı'na hareket ve oradaki düşmana saldırı emri aldım. Grup Komutanlığı'ndan açıklayıcı bilgi istedim Fazla söze lüzum yok cevabını aldım. Oradaki durum hakkında beni aydınlat.Ortada komutan yok” demektedir. Bunun üzerine Mustafa Kemal eski arkadaşı olan Nuri Bey'e hızla Conkbayırı'na gitmesini yazdıktan sonra “ Olaylar komutanı belli edecektir”diyordu.(karal,468) Bu yazışmalar Conkbayırı-Kocaçimen bölgesinde komuta sorununun olduğunu göstermekteydi. Bu arada Mustafa Kemal komuta bunalımı nedeniyle kendisine ulaştırılan yazıları bir üst makama ulaştırarak onların dikkatini çekmeye çalışıyordu.Bu durum karşısında V.Ordu Komutanı Liman Paşa bu sorunu çözmek için 16.Kolordu Komutanı Albay Fevzi Bey'i Anafartalar Grup Komutanı olarak atadı.8 Ağustos 1915'de Liman Paşa Conkbayırı'nda durumun kötüye gittiğini görerek Anafartalar grup

Komutanı Albay Fevzi Bey'e hemen düşmana saldırmasını istedi. Ancak Fevzi bey askerinin yorgunluğunu bahane ederek bu emri yerine getirmede (Arıburnu Muharebeleri...,1990 :86-87).

Bu durum karşısında Liman Paşa Mustafa Kemal'e Anafartalar'ın durumunu nasıl gördüğünü sordu? Mustafa Kemal'de " Conkbayırı'nda duru fevkalade bir hal almıştır. Bunun düzeltilmesi için henüz birazcık ümit vardır. Bu da kaybolursa felaket beklenebilir" dedi. Liman Paşa'nın Kurmay Başkanı Albay Kazım (Dirik) aracılığıyla " Çare Kalmadı mı? Sorusuna karşılık Mustafa Kemal " Bütün komutanlığın kendisine verilmesinden başka çarenin kalmadığını" söyledi. Bunun üzerine hemen o akşam yani 9 Ağustos 1915'de Liman Paşa büyük sorumluluk isteyen ve bu görevi üstlenmeye hazır olan genç Albay Mustafa Kemal'i Anafartalar Grup Komutanı olarak atadı. Aslında Liman Paşa bu verdiği kararla savaşı kazanacak bir komutanı seçmekle kalmadı aynı zamanda Türk'ün kaderini etkileyecek bir komutanı dünya kamuoyu önünde kendisini ispatlamasına da yardımcı oldu. Mustafa Kemal ise savaşın en kritik anında bu görevi almakla yükselme hırsını değil sorumluluk alma duygusunu ön plana çıkarmıştı (Karatay, 1987 :126).

Mustafa Kemal kısa sürede birliklerle bağlantı kurup düşman hakkında istihbarat bilgisi topladıktan sonra 9 Ağustos'ta saldırı emri verdi. Saldırı Azmakdere'nin iki yakasında başlayarak düşmanı birçok bölgede denize kadar südü. Liman Paşa'da bu hareket ile düşmanın içlere kadar ilerleme teşebbüsünün kesin olarak durdurulduğunu belirtir (Karal, 1999 :470).

Mustafa Kemal 10.Ağustos 1915 tarihinde 8.Tüme bizzat kendisi komuta ederek yaptığı saldırıda Kocaçimen-Conkbayırı hattının stratejik öneme sahip noktalarını İngilizlerin elinden aldı.Böylece Genarel Hamilton'un büyük ümitlerle hazırladığı planı suya düşmüş oldu.Bugünkü muharebenin en önemli anısı,İngilizlerin şiddetli ateş altına aldığı gözetleme yerinden bir an ayrılmayan Anafartalar Grup Komutanı Albay Mustafa Kemal'in, İngiliz mermilerinden saçılan misketlerden birinin sağ göğsüne isabetidir.Türk milletinin talihine ve tarihine yön veren büyük komutanın göğsüne saplanan bu misket, sadece saatini parçalamış, ona bir zarar vermemişti.Mustafa Kemal ise bu olayı çevresindekilere duyurmadan hareketin gidişatını gözetlemeye devam etti (Birinci Dünya Harbinde...,2002 :200-202).

15 Ağustos'da Kireçtepe üzerinden saldırıya geçen İngilizler başlangıçta bira başarı sağladılarsa da kendilerine karşı koyan Gelibolu Jandarma Alayı tarafından durduruldu. Böylece bütün İngiliz kuvvetleri sahile mihlanmış oldu (Karal, 1999 :470).

21 Ağustos 1915'de İngilizler bütün güçlerini toplayarak Anafartalar Bölgesi'nde yeni bir saldırı gerçekleştirdilerse de ağır zayıt vererek geri çekildiler.22 ve 27 Ağustos saldırıları da başarılı olamayınca Çanakkale'de büyük kara savaşları devri sona ermiş oldu(Karal, 1999 : 470).

Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatında Çanakkale Savaşları'nın Yeri

Anafartalar Savaşları hakkında Fransız Binbaşı Larşer şunları anlatır “Türkiye Ağustos ayında ondört tümenini savaşa soktu.Kazandığı başarı kısmen Albay Mustafa Kemal'in direnme gücü sayesinde oldu.Albay Mustafa Kemal en tehlikeli karşı saldırıları idare etmiş ve Türk birlikleri de bu savaşlarda çok büyük başarı göstermiş.Fakat şunu da belirtmek gerekir ki Türk azmi, Türklerin savunmadaki üstün direnişi ve komuta kademesindeki vatanseverce hareketleri bu zaferde önemli rol oynamıştır” (Esat Paşanın...,1975 :289).

Çanakkale'de alınan bu ağır yenilgiden sonra İtilaf Devletleri komutanı General İan Hamilton görevden alınıp yerini General Munro atandı. Kasım 1915'de İngiliz Harbiye Nazırı Lord Kitchener'in Gelibolu'ya gelerek cephenin son durumu hakkında bilgi almasından sonra İngiliz Hükümeti 12 Aralık 1915 tarihinden itibaren Gelibolu yarımadası'nı boşaltmaya başladı. Bu işlem de 9 Ocak 1916 tarihinde son buldu. Böylece Çanakkale Savaşları Türk Ordusu'nun kesin zaferiyle son bulmuş oldu(Taşkıran, 2001 :24).

Çanakkale savaşları sona erdikten sonra Mustafa Kemal'in başında olduğu Anafartalar Grup Komutanlığı 27 Kasım 1915'de lağvedildi. Bunun üzerine Mustafa Kemal de Edirne'de bulunan 16.Kolordu Komutanı Alman General Kannengiesser'in yerine tayin edildi. Böylece Mustafa Kemal'in askerlik hayatında Çanakkale Savaşları bölümü sona ermiş oldu (Tezer, 1999: 33).

Sonuç

Çanakkale Savaşları Mustafa Kemal'in askerlik hayatında bir çok önemli sonuçlara sebep olmuştur. Bunlar;

1-Mustafa Kemal'in askeri dehasını gözler önüne sermesidir. Mustafa Kemal Çanakkale'de durumu çabuk kavrayarak süratle karar vermek, verdiği kararı cesaretle uygulamak ve gerektiği zaman hiç kimseden çekinmeden sorumluluk ve yetkiyi üzerine alma gibi komutanlık vasıfları göstermiş ve böylece savaşın gidişatı üzerinde birinci derecede etkili kişi konumuna gelmiştir (Çaycı, 1993 :62-63).

2-Çanakkale Savaşları Mustafa Kemal adının ilk defa Türk askeri ve halkı tarafından duyulmasına neden oldu.I.Dünya Savaşı sona erip ordu terhis edilince memleketlerine dönen askerler yakınlarına Mustafa Kemal'i düşmana karşı kahramanca savaşan bir komutan olarak anlattılar.Bundan sonra artık Mustafa Kemal Türk Milleti için bir kurtarıcı olarak görülmeye başlandı.Yıllarca süren savaşlar sonucu kendine güvenini kaybeden Türk askeri ve halkı Çanakkale'de Mustafa Kemal sayesinde tekrar eski özgüvenini kazandı.Bu duygu ise daha sonra Milli Mücadele'nin ilk çekirdeğini oluşturacaktır.Milli Mücadele başlayıp da Mustafa Kemal halkı tekrar silah altına davet ettiği zaman bu davete ilk icabet eden yine onu tanıyan subay ve erler olacaktır (Tunçoku,2002 :126-127).

3- Çanakkale Savaşları geleceğe dönük olarak Türk İstiklal Savaşı'nın liderinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Çünkü daha Çanakkale Savaşları sırasında İstanbul'da yayınlanan bir dergi Çanakkale'deki başarılarından dolayı Mustafa Kemal'in resmini kapak resmi yaparak onun Türk Milleti tarafından tanınmasına ve güvenilmesine neden olmuştur (Köstüklü, 2004 :302).

4-Çanakkale Savaşları Mustafa Kemal'in liderliğinde Anadolu başlatılan Milli Mücadele komutasının şekillenmesine neden oldu. Çünkü başta Mustafa Kemal olmak üzere Fevzi Bey (Çakmak), Kazım Bey (Dirik, İsmet Bey (İnönü) gibi birçok komutan bizzat Çanakkale'de savaşarak ve Mustafa Kemal'in askeri dehasına şahit olarak Milli Mücadelede onun komutası altında yer almışlardır.

KAYNAKLAR

- Akşin, Sina, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi, Ankara, 2001.
- Arıburnu Muharebeleri Raporu, Mustafa Kemal, Haz. Uluğ İğdemir, Ankara, 1990.
- Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi V.Cilt Çanakkale Cephesi Harekâtı,1 inci, 2 inci ve 3 üncü Kitapların Özetlenmiş Tarihi, Ankara, 2002
- Çaycı, Abdurrahman, Çanakkale ve Gelibolu Yarımadasının Atatürk'ün Askeri Kariyerindeki Yeri, Çanakkale Savaşları Sebep ve Sonuçları Sempozyumu, Çanakkale, 14-17 Mart 1990,T.T.K.Y,Ankara,1993.
- Erickson, Edward J, Size Ölmeyi Emrediyorum, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu, Çeviren. Tanju Akad, İstanbul, 2003.
- Esat Paşanın Çanakkale Anıları, İstanbul,1975.
- Hickey, Michael, Gallipoli, London,1995.
- Karal, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, C.9,Ankara,1999.
- Köstüklü, Nuri, Çanakkale'de şehit Olan Yalvaçlılar, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.20,Sayı.58,Mart 2004.
- Taşkıran, Cemalettin, Ana Ben Ölmedim, I.Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri, İstanbul, 2001.
- Tezer, Şükrü, Atatürk'ün Hatıra Defteri, Ankara, 1999.
- Thomazi, A, Çanakkale Deniz Savaşları, Çeviren Hüseyin Işık, Ankara, 1997
- Tuçoku,, Mete, Çanakkale 1915, Buzdağı'nın Altı, Ankara, 2002.
- Türk İstiklal Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, Ankara, 1989.